

Avdelningen för regelarbete och expertstöd
Bel Bergenwall

KONSEKVENsutredning för revidering av Arbetsmiljöverkets föreskrifter AFS 2000:2, Användning av motorkedjesågar och röjsågar.

1. SAMMANFATTNING

Arbetsmiljöverket har tagit fram förslag till nya föreskrifter, som ska ersätta Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter, AFS 2000:2, Användning av motorkedjesågar och röjsågar samt allmänna råd om tillämpning av föreskrifterna som har varit i kraft i över tio år. I förslaget har reglerna ändrats på flera punkter. Regler, som bedömts vara inaktuella och sådana som inte bedömts bidra till ökat skydd och säkerhet vid användning av motorkedjesågar och röjsågar har tagits bort eller ändrats. Vissa regler har förtydligats och några nya regler tillkommit. Hänvisningar till andra föreskrifter har uppdaterats och de allmänna råden har förkortats väsentligt och blivit mer ändamålsenliga.

Motiven bakom revideringen av nuvarande föreskrifter är följande:

- Tillämpningen av de nuvarande föreskrifterna har gett underlag för att förenkla och förtydliga reglerna på många punkter.
- Arbetsteknikerna har, sedan föreskrifterna gavs ut, utvecklats. Nya och säkrare arbetstekniker har tagits fram.
- Några krav i föreskrifterna har visat sig vara svåra att tillämpa i praktiken, vissa har inte varit tillräckligt tydliga, medan andra inte bedömts ha bidragit nämnvärt till ökat skydd och säkerhet vid arbete med motorkedjesågar och röjsågar.
- Vissa avsnitt i råden anses inte vara ändamålsenliga, och andra avsnitt har med tiden tappat aktualitet.

Närmare bestämt, medför förslaget förändringar på ett par väsentliga punkter. Övriga förändringar syftar till att göra föreskrifterna enklare att förstå och tillämpa. De viktigaste förändringarna är:

- I AFS 2000:2, Bilaga 2, punkt 2.4 står det: *"Endast den som fäller ett träd får uppehålla sig inom trädets räckvidd. Arbetet skall avbrytas om någon annan kommer innanför trädets räckvidd"*. Detta krav har gjort det svårt att exempelvis bedriva utbildning för motorsågsanvändning på ett tillfredställande och säkert sätt. Detta krav har nu ändrats så det blir tillåtet för att fler än en person att stå inom trädets räckvidd i samband med utbildning eller vid svåra arbetsituationer.
- I AFS 2000:02, Bilaga 2, punkt 5.3 står det: *"... Motorkedjesåg skall vara fäst i arbetsplattformen med lina eller liknande anordning"*. Detta krav har tagits bort helt då det saknas stöd för att det bidrar till ökad säkerhet vid arbete från plattform. Arbetsmiljöverket bedömer att fördelarna med att ta bort detta krav överväger nackdelarna.
- I AFS 2000:02, 12 §, står det: *Den som arbetar med en motorkedjesåg eller en röjsåg skall ha genomgått utbildning för den typ av arbete som skall utföras och ha kompetens för arbetet*. Detta krav har skärpts genom att det numera krävs att en arbetstagare som använder motorsåg i arbete, med godkänt resultat, ska ha avlagt teoretiska och praktiska prov motsvarande de arbetsuppgifter som denne kommer att utföra.
- Krav på undersökning och riskbedömning, 5 §, har tillkommit. Dessa krav följer av vår SAM-föreskrift, och är specificeringar av SAM:s krav.

Förslaget innebär att allmänna råden har kortats ner väsentligt. Här har fokus varit på att råden endast ska innehålla det som bedöms ha relevans för tillämpningskraven och ge förslag på hur kraven kan uppfyllas. Övriga ändringar har gjorts i syfte att göra reglerna enklare att förstå och tillämpa.

Ensamföretagare

Enligt Arbetsmiljölagen 3 kap, 5 §, är en ensamföretagare skyldig att följa Arbetsmiljölagen i fråga om teknisk anordning och ämne som kan föranleda ohälsa eller olycksfall. Detta innebär att ensamföretagare inte omfattats av användningskraven i AFS 2000:02. Krav på bl.a. utbildning har följaktligen inte ställts på gruppen.

Arbetsmiljölagen gäller endast delvis för den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver verksamhet utan anställd. Se 3 kap. 5 § andra stycket arbetsmiljölagen. En ensam- eller familjeföretagare är skyldig att följa vad som i arbetsmiljölagen och med stöd av den föreskrivits om tekniska anordningar eller farliga ämnen, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall. . Såvida användningen av motorsåg eller röjsåg inte sker på ett gemensamt arbetsställe är 5-7 §§ och 16-18 §§ inte tillämpliga för de som avses i 3 kap. 5 § arbetsmiljölagen.

Av 1 kap. arbetsmiljölagen framgår att lagen i vissa fall även tillämpas för andra än arbetstagare. Dessa föreskrifter ska i tillämpliga delar även gälla dessa personer.

2.BESKRIVNING AV PROBLEMET OCH VAD MAN VILL UPPNÅ

Flera arbetsgivare, utbildningsföretag och myndigheter har pekat på behovet att se över de nu aktuella föreskrifterna på ett antal punkter. Bland annat har man framfört att verket bör se över kravet i punkt 2.4 i bilaga 2 i AFS 2000:2 som lyder: *"endast den som fäller ett träd får uppehålla sig inom trädets räckvidd ..."*. Anledningen är att räckvidd av en normal stort träd kan vara 25 - 30 meter eller längre. Som argument har följande framförts. För att uppfylla kravet vid en t.ex. en utbildningssituation innebär att instruktören står vid trädet mellan eleverna måste stå på 25 - 30 meter bort (utanför trädets räckvidd), gör det mycket svårt att bedriva en utbildning på ett meningsfullt och säkert sätt.

Sedan föreskrifterna trädde i kraft, har Arbetsmiljöverket utfärdat ett relativt stort antal undantag från kravet.

En annan punkt som behöver ses över är punkt 5.3 i bilaga 2 som lyder: *"Motorkedjesåg skall vara fäst i arbetsplattformen med lina eller liknande anordning"*. Flera arbetsgivare, arbetstagare och utbildare anser att även om kravet när det uppfylls bidrar till ökad säkerhet vid arbete, så är det förknippad med andra risker. Nyttan av detta krav bedöms inte av branschen överväga riskerna.

Sedan Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter, AFS 2000:2, Användning av motorkedjesågar och röjsågar samt allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna, gavs ut har nya och säkrare arbetsmetoder utvecklats. Vissa krav i föreskrifterna har visat sig vara svåra att tillämpa i praktiken, vissa har inte varit tillräckligt tydliga och andra har bedömts enbart marginellt bidragit till ökat skydd och säkerhet vid arbete med motorkedjesågar eller röjsågar.

Olyckor och tillbud

Statistik från Informationssystemet om arbetsskador (ISA) visar att det inträffar ett stort antal allvarliga olyckor, tillbud och dödsfall inom skogs- och jordbruk. Dessa branscher, som utgör endast två procent av Sveriges arbetskraft, står nämligen för närmare 20 procent av alla arbetsrelaterade dödsolyckor.

Årligen skadas tusentals personer och omkommer i genomsnitt mellan fem och tio personer inom skogs- och jordbruk, inom vilka vart fjärde dödsfall som rapporterats under åren 2005 - 2007 har inträffat (Projektrapport, AIHÄ 2008/22164). Under 2007 var frekvensen av dödsolyckor inom skogsbruket 42 per 100 000 sysselsatta. För jordbruket var motsvarande siffra 13, vilket kan jämföras med motsvarande siffra på 1,7 för samtliga branscher.

Verket bedömning om att skogs- och jordbruksbranscherna är särskilt olycksdrabbade i jämförelse genomsnittet av alla branscher delas också av AFA Försäkring, som in sin rapport, Allvarliga arbetsskador och långvarig sjukfrånvaro 2009, Skaderapport 2009, sid. 56, skriver följande:

"Träindustriarbete, jordbruks-, trädgårds-, skogsbruksarbete och fiske, gruv- och bergarbete, stenhuggare, löper de högsta riskerna att drabbas av allvarliga olycksfall..."

"Av samma rapport, sid. 57, framgår det att såväl kvinnor som män som sysselsätts inom jordbruks-, trädgårds-, skogsbruksarbete och fiske löper i genomsnitt en risk att drabbas av olyckor med långa sjukskrivningar, som är åtminstone tre gånger högre än kvinnor och män i andra yrken.

Yrkesgrupp	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Jordbruks-, trädgårds-, skogsbruksarbete och fiske	7,3	6,7	6,9	10,1	8	7,5
Totalt alla yrkesgrupper	2,7	2,4	2,3	2,2	2,1	2,1

Tabell 1. Årlig risk (antal fall per 1 000 sysselsatta oavsett kön) för arbetsolycksfall som leder till mer än 30 dagars sjukskrivning och/eller medicinsk invaliditet. De som sysselsätts inom enbart trädgårds- eller fiskeverksamhet är relativt liten jämfört med antalet sysselsatta inom skogs- och jordbruk. AFA Försäkrings skaderapport från 2009 (Allvarliga Arbetsskador och sjukfrånvaro 2009, Skaderapport 2009).

Särskilt riskfyllda arbetsuppgifter inom skogs- och jordbruk är sådana där maskiner och i synnerhet motorkedjesågar används i samband med trädfällning. Motorsågsrelaterade olyckor svarar för nästan 20 % av alla olyckor som inträffade inom skogsbruket under tiden 2005 - 2007. Inom jordbruket inträffar olyckor oftast i samband med arbete med djur och maskiner, t.ex. motorkedjesågar och röjsågar.

De flesta av de olyckor som inträffar i skogs- och jordbruk kan hänföras till bl.a. brister i kunskaper om trädfällning och användning av motorkedjesåg. Exempel

på olyckor som inträffar i samband med arbete med motorkedjesågar är arbetaren träffas av sågkedja eller av sprättande stammar och grenar vid sågning, faller eller träffas av fallande träd eller grenar vid trädfällning. Fallolyckor i samband med användning av motorsågar leder ofta till allvarliga skador med långa sjukskrivningar som följd. Denna slutsats får stöd från AFA Försäkring i vars rapport från 2009, sid. 30 står det: *''Andelen allvarliga skador är tämligen hög bland fallskadorna; mer än var tredje skada leder till långvarig sjukskrivning och/eller bestående men. Högsta andelen allvarliga fallskador inträffar i samband med skogsarbete''*.

Kunskapsläget och utveckling av arbetsteknik

Ny kunskap inom arbetsteknik, den tekniska utvecklingen och den samlade expertis och erfarenheten från de drygt elva år som föreskrifterna varit i bruk har givit anledning till en revidering av föreskrifterna och de allmänna råden. Användningen av motorkedjesåg eller en röjsåg har utvecklats med tiden och blivit mer säkrare inte minst vad gäller trädfällning.

Kurser där teori varvas med praktik erbjuds idag av ett flertal utbildningsföretag och organisationer. Kurserna erbjuds i olika nivåer och avslutas i regel med ett s.k. körkort eller intyg för motorkedjesåg eller röjsåg.

För att säkerställa att utbildningarna är av god kvalitet, behöver utbildningarnas innehåll ses över och kvalitetssäkras. Det är också angeläget att, genom återkommande kontroller eller liknande, säkerställa att grundutbildningen och tidigare förvärvade kunskaper följs upp och uppdateras med tanke på teknik- och branschutveckling.

Tillämpningsområdet i föreskrifterna behöver ses över så att det tydligt framgår till vilka vänder sig föreskrifterna och synnerhet vilka delar av dessa som gäller för ensam- och familjeföretag. Verket har noterat att det finns oklarheter bland aktörer om vilka delar av föreskrifterna som denna grupp måste uppfylla.

Övrigt

Föreskrifterna behöver ses över och förtydligas för att höja säkerheten vid arbete med motorsåg från arbetsplattform. Krav i nuvarande föreskrifter anses inte tillräckligt tydliga vad gäller utbildningsfrågan.

3. BESKRIVNING AV VILKA ALTERNATIVA LÖSNINGAR SOM FINNS OCH VILKA EFFEKTERNA BLIR OM FÖRESKRIFTERNA INTE UTFÄRDAS

Att inte utfärda föreskrifterna innebär att man enbart kan hänvisa till föreskrifterna AFS 2006:4, Användning av arbetsutrustning. Dessa föreskrifter

är dock allmänna till sin karaktär, och inte särskilt anpassade för specifika maskiner. Nuvarande föreskrifter innehåller både tekniska och organisatoriska bestämmelser, exempelvis om ensamarbete, som är specifika för arbetet med motorkedjesågar och röjsågar, och som tar sikte på särskilda risker som förekommer vid arbete med motorkedjesågar och röjsågar. AFS 2006:4 är nämligen inte anpassade för att fånga upp dessa risker och är av denna anledning inte tillräckligt detaljerade för att på ett tydligt sätt kunna uppnå en säker användning av motorkedjesåg eller röjsåg.

Nuvarande föreskrifter bedöms vara väletablerade i branschen. Att inte utfärda föreskrifterna skulle innebära stora insatser från branschens sida för att ta reda på vilka regler som gäller för användning av motorkedjesågar och röjsågar. Det skulle i sin tur innebära att AV måste avsätta tid och resurser för att kommunicera vad som gäller för motorkedjesågar och röjsågar.

Arbetsmiljöverket bedömer därför att alternativet att inte utfärda föreskrifterna är orimligt och kontraproduktivt ur säkerhetssynvinkel och därtill medför stora kostnader för såväl Arbetsmiljöverket som för de som föreskrifterna vänder sig till. En sådan åtgärd skulle skapa stor osäkerhet om vad som gäller för motorkedjesågar och röjsågar.

Arbetsmiljöverket bedömer att det är mycket viktigt för säkerheten att utge reviderade föreskrifter för användning av motorkedjesågar och röjsågar.

De olika regleringsalternativ som finns att tillgå är att: i) upphäva föreskrifterna, ii) behålla nuvarande föreskrifter utan ändring, iii) att anpassa föreskrifterna med beaktan av bl.a. nya rön inom bl.a. arbetsteknik och utvecklingen inom branschen som helhet samt lärdomar om hur föreskrifterna fungerat i praktiken. Alternativet i) och ii) bedömer Arbetsmiljöverket som farliga eftersom det skulle bidra negativt till säkerheten vid arbete med motorkedjesågar. Arbetsmiljöverket bedömer därför att revideringen av föreskrifterna, d.v.s. alternativ iii), är det enda alternativ som skulle bidra positivt till säkerheten vid användning av motorkedjesågar och röjsågar.

Konsekvenser av att föreskrifterna upphävs

Arbetsmiljöverket bedömer, mot bakgrund av vad som framgick ovan, att ett upphävande av föreskrifterna skulle kunna innebära en stor osäkerhet och otydlighet för branscherna som berörs. Ett upphävande av föreskrifterna skulle sannolikt inte heller minska företagets kostnader heller, utan snarare öka dem eftersom antalet olyckor skulle sannolikt öka och med det sjukfrånvaron. Verkets bedömning vad gäller föreskrifternas nytta delas av branschen som anser att föreskrifternas bestämmelser när de följs, med några få undantag,

fungerar väl och bidrar till ökad säkerhet vid användning av motorkedjesågar och röjsågar.

Konsekvenser av att föreskrifterna behålls i sin nuvarande form

Detta skulle innebära att flertalet av de brister som noterats i föreskrifterna och de svårigheter som konstaterats av Arbetsmiljöverket och branschen som helhet, se avsnitt 2 ovan, blir kvar. Bland annat kommer bestämmelsen om "att endast den som fäller trädet får befinns sig inom trädets räckvidd" att fortsätta innebära svårigheter vid utbildning inom användning av motorkedjesåg genom denna bestämmelse skapar sämre förutsättningar för att bedriva utbildningar på ett säkert sätt.

Även om Arbetsmiljöverket hittills har beviljat undantag från denna bestämmelse vid utbildningssituationer när villkoren för detta uppfyllts, så har Arbetsmiljöverket fått signaler om att bestämmelsen inte alltid följs.

Såsom det framgick ovan, indikerar Arbetsmiljöverkets analys av relevant arbetsskadestatistik att ett relativt stort antal olyckor och dödsfall som drabbar branscherna där motorkedjesågar används kan hänföras till bl.a. brister i kunskaper och arbetsteknik. För att komma till rätta med problemet bedömer verket att det är nödvändigt med nya, tydligare och skarpare krav på bl.a. kunskaper.

Detta illustreras av tabellerna 2 och 3 nedan som visar förekomstfrekvensen av olyckor som leder till långa sjukfrånvaron, mer än 30 dagar, inom jordbruks-, trädgårds-, skogsbruksarbete och fiske och övriga branscher.

Kvinnor			
Yrkesgrupp	Antal	Risk (antal fall per 1000 sysselsatta män)	Andel medicinsk invaliditet (%)
Jordbruks-, trädgårds-, skogsbruksarbete och fiske	115	6,4	44,3
Totalt alla yrkesgrupper	5 650	1,5	33,7
Män			
Jordbruks-, trädgårds-, skogsbruksarbete och fiske	386	9,4	43,8
Totalt alla yrkesgrupper	11 388	2,8	45,5

Tabell 2. Arbetsolycksfall för skadeåren 2006 – 2007 som har lett till mer än 30 dagars sjukskrivning och/eller medicinsk invaliditet för kvinnor resp. män. * I gruppen medicinsk invaliditet ingår arbetstagare som fått eller bedöms få ersättning för bestående men av skadan. Källa: AFA Försäkrings skaderapport från 2009 (Allvarliga Arbets-skador och sjukfrånvaro 2009, Skaderapport 2009).

Av tabellerna ovan framgår det att såväl kvinnor som män som sysselsätts inom jordbruks-, trädgårds-, skogsbruksarbete och fiske löper i genomsnitt en risk att drabbas av olyckor med långa sjukskrivningar, som är åtminstone tre gånger högre än kvinnor och män i andra yrken.

Yrkesgrupp	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Jordbruks-, trädgårds-, skogsbruksarbete och fiske	7,3	6,7	6,9	10,1	8	7,5
Totalt alla yrkesgrupper	2,7	2,4	2,3	2,2	2,1	2,1

Tabell 3. Årlig risk (antal fall per 1 000 sysselsatta) för arbetsolycksfall som leder till mer än 30 dagars sjukskrivning och/eller medicinsk invaliditet. Män + kvinnor. Källa: AFA Försäkrings skaderapport från 2009 (Allvarliga Arbetsskador och sjukfrånvaro 2009, Skaderapport 2009).

Konsekvenser av att föreskrifterna utfärdas

Arbetsgivare och arbetstagare får tydligare regler om de delar av föreskrifterna som branschen inte ansett är tillräckligt tydliga och vars översyn verket bedömt motiverad. Detta gäller bl.a. i) tillämpningsområdet, ii) kunskapskraven för att få använda motorkedjesåg, iii) krav gällande arbete med motorkedjesåg från plattform iv) krav för arbete inom trädets räckvidd. Arbetsgivare och utbildare behöver fortsättningsvis inte ansöka om undantag från kravet, vilket minskar den administrativa bördan som ansökan om undantag från kravet innebär. Vidare blir det tydligare angivet vilka grupper som omfattas av föreskrifterna och vilka som inte omfattas. Genom att föreskrifterna tillämpningsområde förtydligas väsentligt kommer det att vara tydligt för de som föreskrifterna vänder sig till vilka delar av föreskrifterna som de omfattas av.

Arbetsmiljöverket bedömer att om föreskrifterna följs ökar skyddet vid arbete med motorkedjesågar och röjsågar.

Kostnader

Förslaget innebär kostnader för arbetsgivaren för att utbilda egna arbetstagare som använder motorkedjesåg men saknar dokumentation som visar att arbetstagarna har genomgått och med godkänt resultat klarat av teoretiska och praktiska prov motsvarande de arbetsuppgifter de kommer att utföra. En uppskattning g av dessa samt övriga kostnader finns i avsnitten 7.3 och 11 nedan.

För ensamföretagare (företagare med noll anställda) som utför arbete på gemensamt arbetsställe innebär förslaget kostnader eftersom hela föreskriften gäller då. I övrigt innebär förslaget inga ytterligare kostnader eftersom denna grupp i huvudsak inte omfattas användningskraven såsom utbildning utan

enbart sådana som skyddar mot risker från teknisk anordning samt tekniska krav.

Stora insatser har och bör även fortsättningsvis riktas mot denna grupp för att informera om riskerna vid arbete med motorkedjesågar och röjsågar och upplysa om vikten av kunskaperna för att arbeta säkert med motorkedjesågar och röjsågar.

4. UPPGIFT OM ANTALET BERÖRDA ARBETSTAGARE, UPPDELAT PÅ MÄN OCH KVINNO

Föreskrifterna berör uppskattningsvis ca 76 000 personer. Enligt RAMS 2009 sysselsätts de allra flesta, uppskattningsvis över 90 %, inom näringsgrenarna SNI 01, 02 och 03, svarande mot jordbruk och jakt, skogsbruk resp. fiske och vattenbruk. Motorkedjesågar och röjsågar används också inom näringsgrenarna husbyggnation, mark- och väganläggningsarbeten men antalet sysselsatta inom dessa branscher som berörs av föreskrifterna bedöms vara mycket liten i jämförelse med skogsbruk, jordbruk, jakt, fiske och vattenbruk.

Fördelningen mellan män och kvinnor inom jordbruk och jakt, skogsbruk resp. fiske och vattenbruk redovisas i tabellen nedan. Såsom det framgår av tabell 4 nedan, är 80 % av de som sysselsätts inom dessa branscher män.

Näringsgren	Män	Kvinnor	Totalt
Jordbruk och jakt samt service i anslutning härtill	36689	10842	47531
Skogsbruk	22409	4478	26887
Fiske och vattenbruk	1379	132	1511
Totalt	60477	15452	75929

Tabell 4. Majoriteten, över 90 %, av de som berörs av föreskrifterna är ensamföretagare (d.v.s. företag med noll anställda).

5. UPPGIFT OM VILKA GRUPPER SOM BERÖRS, T. EX. OFFENTLIG FÖRVALTNING, IMPORTÖRER OCH FÖRETAG.

All verksamhet där motorkedjesågar eller röjsågar används i arbete berörs av föreskrifterna. Eftersom användningen förekommer mest inom skogs- och jordbruk berörs i första hand skogsbolag, skogsägare så väl företag som självverksamma.

I första hand berörs aktörer verksamma inom följande verksamheter: Stor- och småskaligt skogs- och jordbruk. Kommunal och privat verksamhet inom parkförvaltning och trädgård, där användningen av motorkedjesågar och röjsågar är vanligt förekommande vid exempelvis parkarbete berörs också av föreskrifterna.

Andra grupper som berörs av föreskrifterna är studieförbund och yrkesgymnasieskolor, byggbranschen, Räddningstjänsten, eldistributörer, sågverk, väghållare och Banverket.

6. UPPGIFT OM ANTALET FÖRETAG SOM BERÖRS, VILKA BRANSCHER FÖRETAGEN ÄR VERKSAMMA I SAMT STORLEKEN PÅ FÖRETAGEN

De allra flesta arbetsställen inom skogs- och jordbruk, ca 95 %, är sådana som har färre anställda än 4, se tabell 5.

Näringsgren	Arbetsställestorlek					
	1 - 4	5 - 9	10 - 19	20 - 49	50 - 199	1 - 199
	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Totalt
Jordbruk	30034	892	213	59	10	31208
Skogsbruk	13971	511	186	68	20	14756
Totalt	44005	1303	399	127	30	45964

Tabell 5. Antal arbetsställen inom jord- och skogsbruk efter arbetsställestorlek. År 2009 enligt Rams.

Majoriteten, 73 %, av förvärvsarbetande inom skogs- och jordbruk är verksamma på arbetsställen med färre anställda än 4, se tabell 6.

Näringsgren	Antalet förvärvsarbetare efter arbetsställestorlek (antal)					
	1 - 4	5 - 9	10 - 19	20 - 49	50 - 199	Totalt
Jordbruk	36769	5498	2682	1712	625	47286
Skogsbruk	16641	3197	2402	1792	230	25805
Totalt	53410	8695	5084	3504	855	73091

Tabell 6. Antal förvärvsarbetande inom jord- och skogsbruk efter arbetsställestorlek. År 2009 enligt Rams.

Över hälften, 53 %, av de som sysselsätts inom skogs- och jordbruk är ensamföretagare (dvs. företag med noll anställda). Arbetsplatser med fler än 4 anställda står för en ca 25 %, (ca 17 800 förvärvsarbetande), av alla som sysselsätts inom skogs- och jordbruk, se tabell 7.

Näringsgren	Storlek av företag (antal anställda)		
	Utan anställda	Med anställda	Totalt
Jordbruk	26876	325	27201
Skogsbruk	12329	82	12411
Totalt	39205	407	39612

Tabell 7. Arbetsställen inom skogs- och jordbruk efter arbetsställestorlek. Endast egenföretagare. År 2009 enligt Rams.

7. BESKRIVNING AV FÖRSLAGET OMRÅDE FÖR OMRÅDE

7.1 Beskrivning av förslaget

Jämfört med de nu gällande föreskrifterna, AFS 2000:2, innehåller förslaget till nya föreskrifter om användning av motorkedjesågar och röjsågar följande förändringar:

En ny paragraf, 1 §, där syftet med föreskrifterna beskrivs har lagts till.

2 § har förtydligats genom att i råden ange exempel på kända anordningar där motorkedjesåg som anses ingå som en del i en anordning.

3 § har införts för att förtydliga vilka aktörer som föreskrifterna riktar sig mot. Här var det viktigt att tydliggöra vilka krav som ensamföretagen, som i regel endast omfattas av fråga om teknisk anordning och farliga ämne. Användningskrav, såsom krav på utbildning, gäller generellt inte för denna grupp. Det är numera tydligt vilka delar av föreskrifterna som gäller för denna grupp.

En ny paragraf, 5 §, som behandlar undersökning och riskbedömning, har lagts till i syfte att understryka vikten av att arbetsförhållandena undersöks och särskilt viktiga aspekter för säkerheten vid användning av motorkedjesåg eller röjsåg uppmärksammas i riskbedömningen.

Vidare har ett nytt krav om att tillverkarinstruktioner ska uppmärksammas lagts till. Detta har ansetts vara viktigt för att säkerställa att en motorkedjesåg eller en röjsåg som används fortsättningsvis uppfyller kraven gällande beskaffenhet och kan därmed användas med bibehållen säkerhet.

Två nya paragrafer, 6 §, Åtgärder, och 7 §, Uppföljning, har lagts till för att säkerställa att nödvändiga och lämpliga åtgärder vidtas utgående från riskbedömningen, och att vidtagna dessa åtgärder följs upp för att säkerställa att dessa åtgärder varit effektiva.

I kommentarerna till 6 och 7 §§ har dessa krav förtydligats genom att ange exempel på särskilt riskfyllda arbeten och moment som bedöms vara viktiga att beakta när riskbedömningen görs och arbetsförhållandena undersöks. Införandet av paragraferna 5 - 7 §§ får ses som en anpassning av föreskrifterna till de krav på riskbedömning och uppföljning som finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM) AFS 2001:01.

8 § och 9 §, Krav på produkter, har ändrats något för att klargöra vilka tekniska krav som gäller för "nya" respektive "gamla" motorkedjesågar och röjsågar. Med nya motorkedjesågar och röjsågar avses sådana som när de släpptes på marknaden eller togs i drift, omfattades av svenska föreskrifter som överför EU-direktiv till svensk rätt, och med "äldre" sådana som släpptes ut på marknaden eller togs i drift innan dessa föreskrifter trädde i kraft. Kommentarerna till dessa paragrafer specificerar ytterligare vilken utrustning som omfattas av 8 § respektive 9 §.

12 §, som ersätter 7 § i nuvarande föreskrifter, har ändrats något. Bland annat har formuleringen "enstaka skadade skärtänder får dock bytas ut" tagits bort helt eftersom detta enligt branschen inte görs i praktiken. När det upptäckts att en kedja har skadade skärtänder så byts hela kedjan. Förbudet mot användning av motorkedjesågar har utökats ytterligare och omfattar andra brister, som inte nödvändigtvis är skador, och som konstateras på en motorkedjesåg eller en röjsåg.

Vidare har ett nytt stycke med krav att tillverkarinstruktioner gällande bl.a. kontroll, tillsyn och underhåll lagts till. Detta har ansetts vara viktigt för att säkerställa att en motorkedjesåg eller en röjsåg som används fortsättningsvis uppfyller kraven gällande beskaffenhet och kan därmed användas med bibehållen säkerhet.

13 - 16 §§ ersätter i huvudsak 8 - 11 i nuvarande föreskrifter.

17 § ersätter 12 § om utbildning, som nu har indelats så att olika krav ska gälla för motorkedjesågar och röjsågar. Men, kravet i förslagets har skärpts genom att det ställs krav på den som arbetar med en motorkedjesåg måste med godkänt resultat ha avlagt teoretiskt och praktiskt prov som visar att han eller hon har kunskaper som motsvarar de arbetsuppgifter som ska utföras.

Vid utredningar av inträffade olyckor som sker vid arbete med motorkedjesågar, har det visat sig att bristande kunskaper om riskerna vid arbete med motorkedjesågar, särskilt vid trädfällning, ofta är orsak till att olyckorna inträffar. Det är därför viktigt att den arbetande har dokumenterat goda kunskaper förvärvade genom utbildning om de olika arbetsmomenten vid

trädfällning och kan bedöma vilken teknik som är lämpligast vid varje fällningssituation.

Vidare har krav på det ska finnas dokumentation som styrker att arbetstagaren med godkänt resultat genomgått teoretisk och praktisk prov lagts till. Vidare har överträdelsen av andra stycket av detta krav belagts med en sanktionsavgift. Arbetsmiljöverket bedömer, baserat på erfarenheter från liknande bestämmelser, att belägga bestämmelsen med en sanktionsavgift är ett effektivt sätt att komma till rätta med problemet.

18 § berör utbildning för användning av röjsågar. Bedömningsunderlaget motiverade inte någon ändring av kunskapskraven för användning av röjsågar. Kravet för användning av röjsågar i nuvarande föreskrifter, 12 §, är därför oförändrad jämfört med nuvarande föreskrifter.

Kravet har dock kompletterats för att understryka arbetsgivaren skyldigheter när det gäller att se till att arbetstagare som arbetar med röjsågar har kunskaper motsvarande de uppgifter som arbetet med röjsågen innebär.

19 § paragrafen om bestämmelser om straff och sanktionsavgifter är ny, och är till för att ange lagstödet för sanktionsavgiften i 17 §.

Tekniska krav, Bilaga A

Inga ändringar i sak har gjorts i denna bilaga.

Organisatoriska krav, Bilaga B

De viktigaste förändringarna i de organisatoriska kraven är:

- Punkt 3.3: här har undantag från kravet på att: "*Endast den som fäller ett träd får uppehålla sig inom trädets räckvidd*" gjorts möjligt vid utbildningssituationer och vid svåra arbeten.

Räckvidden av ett träd är normalt från 20 meter och uppåt. Att stå utanför räckvidden t.ex. vid utbildning, gör det mycket svårt och att bedriva en meningsfull utbildning där deltagarna och instruktören behöver befinna sig relativt nära varandra. Det är också viktigt, av säkerhetsskäl, att den som utbildar i motorsågsanvändning befinner sig relativt nära eleven så att instruktören kunna ingripa vid behov.

- Punkt 6.3: här har kravet 5.3 i Bilaga 2 i nuvarande föreskrifter som lyder: "*Motorkedjesåg skall vara fäst i arbetsplattformen med lina eller liknande anordning, tagits bort. Arbetsmiljöverket fann inte stöd för att detta krav bidrar till ökad säkerhet, vid arbete från en plattform.*

Övriga ändringar som gjorts är i huvudsak av redaktionell karaktär.

Allmänna råd

De allmänna råden har uppdaterats och förkortas väsentligt och syftar numera, i första hand, till att förtydliga kraven, ge exempel på hur kraven kan uppfyllas eller ge exempel på viktiga aspekter eller faktorer som är viktiga att beakta för att uppfylla kraven. Hänvisningar till standarder om personlig skyddsutrustning har tagits bort, eftersom sådan information finns i mer ändamålsenliga föreskrifter om personlig skyddsutrustning.

Förutom ändringarna ovan, innehåller föreskriftsförslaget vissa andra, huvudsakligen redaktionella ändringar.

7.2 Fördelar med förslaget

Jämfört med de nuvarande föreskrifterna innebär förslaget dels förtydligande på en rad punkter dels en skärpning av utbildningskraven jämfört med nuvarande föreskrifter.

Vidare har tillämpningsområdet kompletterats och det är nu tydligare vem föreskrifterna vänder sig till och vilka krav som ska uppfyllas av arbetsgivare med resp. utan anställda. I synnerhet har det blivit mer tydligt vilka krav som gäller för ensam- och familjeföretag. Något som saknas i nuvarande föreskrifterna.

Flera av de ändringar som nu genomförs i förslaget är sådana som branschen efterfrågat och som verket bedömt är motiverade.

Kravet gällande kunskaper att få använda motorkedjesåg, 17 §, innebär ökad säkerhet i arbete med motorkedjesågar genom att arbetaren lär sig att använda rätt och säker arbetsteknik samtidigt som denne blir mer medveten om riskerna vid arbetet och lär sig hur dessa risker kan undvikas. Detta bidrar till minska olyckor i arbete och därmed sjukfrånvaro, som är mycket hög inom de branscher där motorsågar och kedjesågar är vanligt förekommande i arbete.

Även om förslaget innebär ökade kostnader jämfört med nuvarande föreskrifter, är Arbetsmiljöverkets bedömning att de preciseringar och förtydliganden som görs i förslaget kommer att förenkla arbetet, minska antalet olyckor och tillbud och därmed bidra till att öka säkerheten i arbete. Detta i sin tur kommer att minska frånvaron fr. arbetet med minskade kostnader för samhället och som arbetsgivare i synnerhet.

Undantaget från kravet i, Bilaga B, punkt 3.3 vid utbildningssituationer och svåra arbeten innebär att det blir möjligt att bedriva utbildning på ett mer effektivt sätt och under säkra förhållanden. Arbetsgivare och utbildare behöver fortsättningsvis inte ansöka om undantag från kravet, vilket minskar den administrativa bördan som ansökan om undantag från kravet innebär.

7.3 Kostnader och andra följder av förslaget

Förslaget innebär kostnader för arbetsgivaren, bland annat för att uppfylla kravet på kunskaper i 17 § som lyder "Den som arbetar med en motorkedjesåg ska med godkänt resultat ha avlagt teoretiskt och praktiskt prov som visar att han eller hon har kunskaper som motsvarar de arbetsuppgifter som ska utföras."

Kostnad för att gå uppfylla kravet på godkänt resultat i prov.

Arbetstagare som måste uppfylla kravet om prov i 17 § uppskattas till ca 35 000 till antal. Enligt uppgift från branschen (<http://www.sakerskog.se>), har uppskattningsvis 8500 av dessa arbetstagare genomgått utbildningar och klarat av teoretiska och praktiska prov som Arbetsmiljöverket bedömer svarar mot kravet i 17 §. Kvar är alltså 26 500 som måste uppfylla kravet i 17 § när kravet börjar tillämpas efter övergångstiden. Kostnaden för att utbilda dessa arbetstagare uppgår till 131 miljoner kronor (5 000 kr x 26 500), enligt uppgift fr. <http://www.sakerskog.se>. Vi bedömer att en del av arbetstagarna inte behöver genomgå hela utbildningen, utan enbart proven (det teoretiska och de praktiska proven), vilket gör att den slutliga kostnaden ovan blir lägre.

Kostnad till följd av förlorad arbetsinkomst när arbetstagare genomgår utbildning

Utbildning av arbetstagare innebär också förlorad arbetsinkomst för arbetsgivare. Ett utbildningstillfälle vara i genomsnitt 3,5 dagar. För en normal arbetare anges timkostnaden i MALIN till 251 kr/timme. Den totala förlusten för 26 500 utbildar sig i 3,5 dagar uppskattas arbetsgivarens kostnad till ca 186,2 miljoner (26 500 X 8 timmar X 3,5 dagar X 251 kr). Kostnadsuppskattningarna ovan är baserade på uppgifter från Tillväxtverkets databas MALIN, Produkt- och konsumentområdet. Databasen har skapats för att mäta företagens administrativa kostnader och stödda departement och myndigheters arbete med att förbättra regelverket i Sverige. Mer information om databasen finns på <http://www.tillvaxtverket.se>.

Krav	Uppskattad kostnad (miljoner kronor)
Med godkänt resultat genomgå teoretiskt och praktisk prov	131
Förlorad arbetsinkomst för arbetsgivare	186,2

p.g.a. av utbildning	
----------------------	--

Tabell 8. Uppskattningar av kostnader för arbetsgivare.

Förutom kostnaderna ovan tillkommer kostnader för att uppfylla kraven på dokumentation i 17 § andra stycket. Dessa kostnader redovisas i avsnitt 11 nedan.

Uppskattningsvis har ca 6300 ensamföretagare (företag utan anställda) genomgått utbildningar i användning av motorkedjesåg omfattande teoretiska och praktiska prov som motsvarar kravet i 17 §. När det rör sig om byggnads- och anläggningsarbete gäller i princip bestämmelserna i föreskrifterna i sin helhet för en ensam- eller familjeföretagare som utför byggnads- och anläggningsarbete. Hela föreskriften gäller för ensamföretagare som utför arbete på gemensamt arbetsställe.

8. JÄMFÖRELSE AV KONSEKVENSER FÖR DE ÖVERVÄGDA REGLERINGSALTERNATIVEN

De olika regleringsalternativ som finns att tillgå är i) att upphäva föreskrifterna ii) att behålla nuvarande föreskrifter utan några ändringar, iii) att anpassa föreskrifterna med beaktan av nya rön inom bl.a. arbetsteknik och utvecklingen inom branschen som helhet. Alternativen i) och ii) bedöms inte främja säkerheten, tvärtom, det skulle skapa stor osäkerhet och otydlighet, och därtill bidra negativt till säkerheten vid arbete med motorkedjesåg. Arbetsmiljöverket bedömer att anpassning av föreskrifterna. Mot bakgrund av skadestatistik och utvecklingen av olyckor och tillbud inom branschen och med tanke på den kunskap som Arbetsmiljöverket har om branschen, bedömer Arbetsmiljöverket att alternativ iii) är den enda alternativ som skulle bidra positivt till säkerheten vid användning av motorkedjesågar och röjsågar.

9. BEDÖMNING AV OM FÖRESKRIFTERNA ÖVERENSSTÄMMER MED, ELLER GÅR UTÖVER, DE SKYLDIGHETER SOM FÖLJER AV SVERIGES ANSLUTNING TILL EUROPEISKA UNIONEN

Berörd lagstiftning är Europaparlamentets och Rådets direktiv 2009/104/EG (kodifierad version av 89/655/EEG) av den 16 september 2009 om minimikrav för säkerhet och hälsa vid arbetstagares användning av arbetsutrustning i arbetet (andra särdirektivet enligt direktiv 89/391/EEG). Direktivet är genomfört i svensk lagstiftning genom bl.a. Arbetsmiljöverkets föreskrifter, AFS 2006:4, Användning av arbetsutrustning. Kraven i direktivet innebär att vår lagstiftning måste hålla lägst den nivå som anges i direktivet, men får vara striktare.

Föreskrifterna om användning av motorkedjesågar och röjsågar är baserade på det direktivet och ställer krav som i vissa fall är striktare än eller mer specifika än direktivets. Syftet med föreskrifterna är att modernisera reglerna utan att förändra de tekniska kraven som gäller för motorkedjesågar och röjsågar.

Arbetsmiljöverket bedömer att förslaget uppfyller gällande EU-lagstiftning både på arbetsmiljöområdet och på produktområdet.

10. UPPGIFT OM VILKEN TIDSÅTGÅNG FÖRESKRIFTERNA KAN FÖRA MED SIG FÖR FÖRETAGEN

I huvudsak innebär första stycket i 17 § ingen ytterligare tidsåtgång för en arbetsgivare eftersom denne förväntas enligt nuvarande föreskrifter säkerställa att den som använder en motorkedjesåg eller en röjsåg ha kunskaper motsvarande de arbetsuppgifter som ska utföras. Viss tidsåtgång krävs dock för att uppfylla kravet på dokumentation i 17 § andra stycket. Denna tidsåtgång uppskattas till ca 15 min per arbetstagare.

11. UPPGIFT OM VAD FÖRESKRIFTERNA INNEBÄR FÖR FÖRETAGENS ADMINISTRATIVA KOSTNADER

Förutom kostnaderna som redovisas under punkt 7 ovan. Undersökning och riskbedömning samt åtgärder och uppföljning uppskattas ta en halv timme vardera. Kravet på dokumentation i 17 § innebär att arbetsgivaren behöver avsätta tid för att sammanställa dokumentationen som visar att arbetstagare som använder motorkedjesågar i arbete verkligen uppfyller bestämmelsen att de med godkänt resultat genomgått teoretiska och praktiska prov. För varje arbetstagare bedömer vi att sammanställningen tar ca 10 minuter per anställd (1/6 h). Med en timkostnad för en mellanchef på 357 kr/h, uppskattas kostnaden till ca 59,5 kr per arbetstagare ($357/6 = 59,25$ kr) och uppgår för alla 35 000 arbetstagare som berörs till ca 2.08 miljoner kr. Som underlaget för beräkningen av kostnad per arbetstimme för arbetsgivare och arbetstagare har MALIN använts. I tabell 9 nedan sammanställs dessa kostnader.

Moment	Uppskattad adm. kostnad (miljoner kr)
5 §, Undersökning och riskbedömning	$0,5 \times 357 \times 45964 = 8,2$
6 - 7 §§, Åtgärder och uppföljning	$0,5 \times 357 \times 45964 = 8,2$
17 §, Krav på kunskaper, andra stycket	$(357/6) \times 35\ 000 = 2,08$

Tabell 9. Uppskattning av administrativa kostnaderna.

12. UPPGIFTER OM VILKA FÖRÄNDRINGAR I VERKSAMHETEN SOM FÖRETAGEN KAN BEHÖVA VIDTA

Föreskrifterna ställer inga krav som innebär förändringar i verksamheten hos företagen.

13. BEDÖMNING AV I VILKEN UTSTRÄCKNING FÖRESKRIFTERNA KAN KOMMA ATT PÅVERKA KONKURRENSFÖRHÅLLANDENA FÖR FÖRETAGEN

De föreslagna förändringarna bedöms inte innebära någon påverkan på konkurrensförhållandena för företagen.

14. BEDÖMNING AV OM FÖRESKRIFTERNA KAN KOMMA ATT PÅVERKA FÖRETAGEN I ANDRA AVSEENDEN

Föreskrifterna bedöms inte påverka företagen negativt i andra avseenden.

15. BEDÖMNING AV OM SÄRSKILDA HÄNSYN BEHÖVS NÄR DET GÄLLER TIDPUNKTEN FÖR IKRAFTTRÄDANDE

Med hänsyn till att kraven på utbildning, dokumentation av kunskaper för den som arbetar med motorkedjesåg skärps i förhållande till tidigare krav i föreskrifterna, anses det rimligt att kraven i 17 § börjar tillämpas först om två år.

I Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter (AFS 2000:2) om användning av motorkedjesågar och röjsågar, som upphör att gälla när de nya föreskrifterna träder i kraft, finns i 12 § krav på att den som arbetar med en motorkedjesåg eller en röjsåg ska ha genomgått utbildning för den typ av arbete som ska utföras och ha kompetens för arbetet. I fråga om krav för arbete med motorkedjesåg ska 12 § i de gamla föreskrifterna fortsätta att gälla under tiden tills de nya bestämmelserna om detta ska börja tillämpas.

16. BEDÖMNING AV OM DET FINNS BEHOV AV SPECIELLA INFORMATIONSENSATSER

Eftersom ändringarna berör en relativt stor grupp med olika aktörer och förutsättningar, och eftersom kravet som ska uppfyllas inte nödvändigtvis är desamma för alla aktörer är det viktigt med speciella informationsinsatser.

17. BEDÖMNING AV OM SÄRSKILDA HÄNSYN BEHÖVER TAS TILL SMÅ FÖRETAG VID REGLERNAS UTFORMNING

Arbetsmiljöverket bedömer inte att det finns behov till av anpassning av reglerna specifikt med hänsyn till små företag.

18. MOTIVERING TILL EVENTUELL STRAFFSANKTIONERING RESPEKTIVE SANKTIONSAVGIFTER

Verket bedömer, baserad på bl.a. tidigare erfarenhet från likande krav i andra föreskrifter, att sanktionsavgiften vid överträdelse av andra 17 § är effektivt sätt att säkerställa efterlevnaden av kravet på kunskaper genom för att få använda en motorkedjesåg.

19. REDOVISNING AV HUR MÄNS OCH KVINNORS SKILDA FÖRHÅLLANDEN I ARBETSLIVET BEAKTATS

Inget behov att anpassa föreskrifterna till mäns och kvinnors skilda förhållanden i arbetslivet har identifierats.

20. REDOVISNING AV BERÖRINGSPUNKTER MED ANNAN LAGSTIFTNING OCH ANDRA MYNDIGHETER, SÄRSKILT AV KONSEKVENSER FÖR YTTRE MILJÖN

Relationen till EU:s lagstiftning har berörts i punkten 9 ovan. Några andra beröringspunkter med annan lagstiftning eller andra myndigheter har inte identifierats.

21. KONTAKTPERSON

Bel Bergenwall Avdelningen för regelarbete och expertstöd, 08-730 94 27.